

PRODUKCJA I HANDEL ZAGRANICZNY ROŚLINAMI OZDOBNYMI W WIELKIEJ BRYTANII

Production and foreign trade of ornamental plants in Great Britain

Lilianna Jabłońska
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa
e-meil: ogr_zoieo@alpha.sggw.waw.pl

ABSTRACT

With the aim of evaluating Great Britain as a competitor on the flower market the production, exports and imports of ornamental plants in that country were studied. The level, structure and trends of these activities for flowers cultivated under covers and in open fields, as well as in ornamental plant nurseries, were analysed for the period 1991-2002. It was found that Great Britain was a big producer of flower bulbs (mostly of narcissus) and nursery plants. However, imports were more than ten times greater than exports, with cut flowers dominating the activities. The analyses also showed that Great Britain was not an important competitor on the European flower market. Considering the structure of flower production in Poland, Great Britain may become a potential outlet for our nursery plants, especially hardy perennials, and for bulbs except those of narcissus.

Key words: ornamental plants, production, export, import, Great Britain

WSTĘP

Polska po wejściu do struktur Unii Europejskiej stała się częścią jednolitego rynku, którego podstawową zasadą jest swoboda wymiany towarowej między krajami członkowskimi, bez barier celnych i ograniczeń ilościowych (Ambroziak i in. 1996). Oznacza to możliwość wzrostu importu roślin ozdobnych na nasz rynek, ale równocześnie stwarza warunki rozwijania ich eksportu. Istotnym staje się więc poznanie europejskiego rynku kwaciarskiego, zarówno z punktu widzenia produkcji, jak i obrotów handlu zagranicznego. Jest to szczególnie ważne w sytuacji rosnącej produkcji krajowej (Jabłońska 2004, 2005). Mówiąc

o europejskim rynku roślin ozdobnych, wymienia się przede wszystkim takie kraje, jak Holandia, Włochy czy Hiszpania, będące największymi producentami i eksporterami, oraz Niemcy przodujące w imporcie. Zapomina się natomiast o takim dużym producencie jak Wielka Brytania (Jabłońska 1999, Janiszewska 1999, Jabłońska 2003, Marosz 2004). Stąd też w niniejszej pracy dokonano długookresowej analizy produkcji i handlu zagranicznego roślinami ozdobnymi w tym kraju, pozwalającej na wstępną jego ocenę jako ewentualnego konkurenta i rynku zbytu dla polskiej produkcji. Dokonanie pełnej oceny wymaga dodatkowo przeprowadzenia badań wielkości popytu i preferencji angielskich konsumentów, co było niestety niemożliwe z powodu braku dostępnych informacji.

MATERIAŁ I METODY

W pracy analizowano wielkość i strukturę produkcji roślin ozdobnych oraz wielkość i strukturę ich eksportu i importu, a także zmiany zachodzące w powyższych zjawiskach w latach 1991-2002. Badaniami objęto trzy działy kwaciarstwa: kwiaty cięte i rośliny doniczkowe spod osłon, produkcję kwaciarską w gruncie oraz ozdobny materiał szkółkarski. Kierunek i dynamikę zmian określono za pomocą linii tendencji liczonej metodą najmniejszych kwadratów. Ze względu na brak części danych dotyczących importu materiału szkółkarskiego w latach 2001-2002, linie tendencji dla poszczególnych grup roślin szkółkarskich wyznaczono dla lat 1991-2000.

Zmiany w strukturze produkcji i strukturze handlu zagranicznego analizowano na podstawie średnich wielkości wyznaczonych dla okresów 3-letnich, tzn. lat 1991-93, 1995-97 i 2000-02, przy czym analizy struktury produkcji polowej oraz materiału szkółkarskiego odnoszą się jedynie do produkcji Walii i Anglii, stanowiącej około 90% całej brytyjskiej produkcji i z tego względu objętej szczegółową informacją statystyczną. Wszystkie analizy produkcji dotyczą powierzchni upraw, z wyjątkiem poszczególnych grup roślin doniczkowych, których produkcja rejestrowana jest w sztukach. W analizie handlu zagranicznego kwiatami ciętymi uwzględniono gatunki wyszczególnione w scalonej nomenklaturze CN, w tym grupę „pozostałe”.

Źródłem danych liczbowych wykorzystanych w analizach były zamieszczone na stronach internetowych statystyki rządowe DEFRA (Department for Environment, Food and Rural Affairs), roczniki AIPH

oraz prace magisterskie wykonane w Samodzielnej Pracowni Organizacji i Ekonomiki Ogrodnictwa SGGW.

WYNIKI BADAŃ

1. Wielkość i kierunki zmian w produkcji roślin ozdobnych

Produkcja roślin ozdobnych w Wielkiej Brytanii w latach 1991-2002 wykazuje tendencję rosnącą. Powierzchnia ich upraw wzrastała średnio rocznie o 197,8 ha, osiągając w 2002 roku 16 698 ha (rys. 1). Niewielką rolę odgrywa w niej produkcja pod osłonami, która zajmuje jedynie około 5% całkowitego areалу upraw kwiatarskich (tab. 1), choć i tu odnotowano wzrost o 19,5 ha rocznie. Największe, rosnące znaczenie ma produkcja szkółkarskiego materiału ozdobnego. Udział szkółek w całkowitej powierzchni kwiatarskiej wynosił w latach 1991-93 średnio 52,4%, a w latach 2000-2002 już 54,4%. W okresie tym areal szkółek, przy średniorocznym wzroście o 144,0 ha, zwiększył się z 7102 do 9028 ha. Niewielką tendencję rosnącą wykazuje także powierzchnia upraw kwiatarskich w gruncie. Rocznie wzrastała ona średnio o 34,28 ha. Pomimo wzrostu powierzchni z 5824 ha w latach 1991-93 do 6264 ha w latach 2000-02, jej udział w całkowitym areale obniżył się z 41,7 do 39,4%.

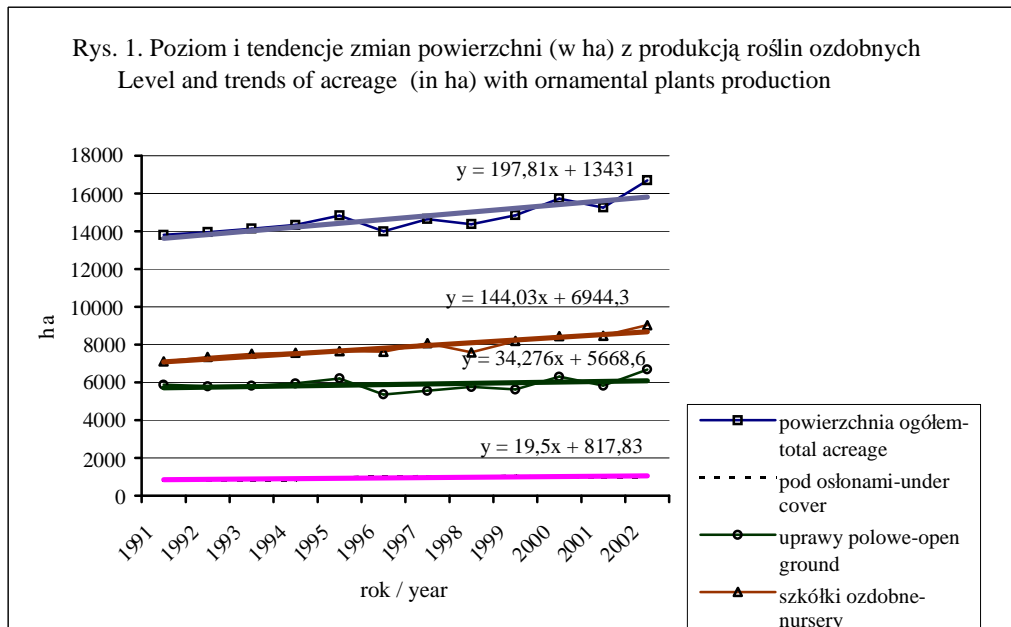

Tabela 1

Struktura powierzchni z uprawami kwiatarskimi (w % powierzchni całkowitej)
The structure of acreage with ornamentals (in % of total acreage)

Lata Years	Pod osłonami Under covers	Uprawy polowe In open fields	Szkółki ozdobne Nurseries
1991-1993	5,89	41,71	52,40
1995-1997	6,94	39,37	53,69
2000-2002	6,19	39,41	54,40

1.1. Produkcja pod osłonami

W produkcji pod osłonami w coraz większym stopniu dominują rośliny doniczkowe. W latach 1991-93 zajmowały one 64% powierzchni pod osłonami, a w latach 2000-2002 roku już 85% (tab. 2). Jednak ze względu na zmiany w asortymencie, formach i rozmiarach roślin, wzrósł areał z 532 do 845 ha towarzyszył tylko nieznaczny wzrost wielkości produkcji, wykazujący ponadto wyraźne wahania z roku na rok (rys. 2). W badanym okresie wielkość produkcji rosła średniorocznie o 0,1 mln sztuk. Wzrost odnotowano przede wszystkim w przypadku roślin rabatowych i balkonowych (włącznie z sadzonkami) – rocznie o 5,22 mln sztuk. W 2002 roku wyprodukowano ich 245,2 mln sztuk, podczas gdy w 1991 roku 91,2 mln sztuk. Udział tej grupy roślin w całkowitej produkcji roślin doniczkowych zwiększył się z 26,2 do 38,8% (tab. 2).

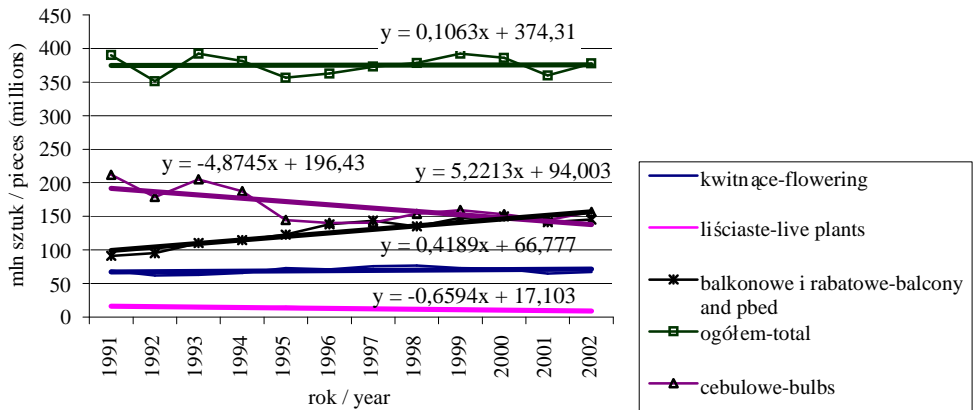
Tabela 2

Struktura produkcji roślin doniczkowych pod osłonami
The structure of pot plant production under covers

Lata Years	Udział roślin doniczkowych w powierzchni całkowitej (w %) The share of pot plants in total acreage (in %)	Procent całkowitej wielkości produkcji roślin doniczkowych Percentage of total pot plant production			
		kwitnące flowering	ozdobne z liści foliage	balkonowe i rabatowe balcony and bed	cebulowe bulbs flower
1991-1993	64,00	17,18	4,06	26,17	52,59
1995-1997	77,00	19,96	3,76	36,77	39,51
2000-2002	85,00	18,19	2,52	38,84	40,45

Należy zaznaczyć, iż wśród roślin balkonowych w Wielkiej Brytanii coraz popularniejsze są gotowe kompozycje kwiatowe w wiszących donicach, koszach, misach, wiadrach czy konewkach. Tak przygotowana oferta stanowi dziś około 16% wszystkich roślin balkonowo-rabatowych, a 10-12 lat temu stanowiła tylko 6% (Gac 2004). Produkcja roślin doniczkowych utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie z niewielką tendencją wzrostową roślin kwitnących i malejącą o ozdobnych liściach (rys. 2). Te pierwsze stanowią około 18% całkowitej produkcji roślin doniczkowych, drugie około 2,5% (tab. 2). Wyraźnie obniża się natomiast produkcja doniczkowych roślin cebulowych – rocznie o 4,87 mln sztuk. W całym badanym okresie zmniejszyła się z 212 do 156,7 mln sztuk, zaś ich udział z 52,6 do 40,5%. Wśród nich najbardziej popularne są hiacenty i narcyzy (Gac 2004).

Rys. 2. Poziom i tendencje zmian produkcji roślin doniczkowych
Level and trends of pot plant production

W Wielkiej Brytanii bardzo zmniejszyła się produkcja kwiatów ciętych pod osłonami. W latach 1991-2002 areał ich uprawy zmniejszył się prawie o połowę – do 127 ha, a udział w całej powierzchni spadł z 36 do 15%. Do najważniejszych uprawianych gatunków, ale o malejącym znaczeniu, należą chryzantema i goździk oraz alstremeria, której udział w całkowitej powierzchni pod osłonami z produkcją kwiatów ciętych wzrósł z 8 do 15%

(tab. 3). W 2002 roku te trzy gatunki uprawiane były na areale odpowiednio 48, 5 i 19 ha.

Tabela 3

Struktura powierzchni upraw kwiatów ciętych pod osłonami
The structure of acreage with cut flower cultivation under covers

Lata Years	Udział kwiatów ciętych w powierzchni całkowitej (w %) The share of cut flowers in total acreage (in %)	Procent całkowitej powierzchni z produkcją kwiatów ciętych Percentage of total acreage with cut flower production				
		goździk carnation	alstremeria alstremeria	chryzantema chrysanthemum		pozostałe other
				uprawa całoroczna all-year- round cultivation	pozostałe other	
1991-1993	36,00	9,53	7,87	20,87	32,02	29,71
1995-1997	23,00	6,17	10,50	17,33	32,00	34,00
2000-2002	15,00	4,00	15,17	15,67	24,83	40,33

1.2. Produkcja polowa

Polowa produkcja kwiaciarska obejmuje produkcję kwiatów ciętych i reprodukcję cebul kwiatowych. Niestety, ze względu na brak szczegółowych danych niemożliwe jest określenie arealu upraw każdej z tych grup oddzielnie. Można jedynie, na podstawie danych dotyczących Anglii i Walii, przodujących w tych uprawach, stwierdzić, iż w całej produkcji polowej największe znaczenie mają narcyzy. Zajmowały one 72% całkowitej powierzchni upraw polowych w tych regionach w latach 1991-93 i 83% w latach 2001-02. Popularne są również mieczyki, choć ich udział utrzymuje się na poziomie jedynie 3%. Nie można jednak tej struktury uogólniać na całą Wielką Brytanię, gdyż areal upraw w Anglii i Walii obniza się, a w innych rejonach wzrasta. Na początku XXI wieku w tych dwóch regionach znajdowało się 70% brytyjskich upraw polowych, a 12 lat temu było to 90%. Wydaje się jednak, że czołowe miejsce narcyzów jest niepodważalne.

1.3. Produkcja szkółkarskiego materiału ozdobnego

W produkcji szkółkarskiego materiału ozdobnego najważniejszą pozycję stanowią dziś krzewy zajmujące 43,1% powierzchni szkółek, choć jeszcze w latach 1991-93 udział ten wynosił tylko 29,4% (tab. 4). W ciągu 11 lat areał produkcji krzewów wzrósł z 1917 do 3465 ha (rys. 3). Niewielką tendencją malejącą, bo średniorocznie o 39,85 ha, wykazuje natomiast powierzchnia produkcji drzew, czego efektem jest spadek jej udziału w całkowitej powierzchni szkółek z 25,3 do 16,8%. Obniżył się także, z 12,1 do 10,4%, udział powierzchni z krzewami róż przy niewielkiej jej tendencji wzrostowej (średniorocznie o 4,21 ha). W 2002 roku róże uprawiane były na 953 ha. Najmniej areału zajmują byliny, ale ich znaczenie rośnie. Powierzchnia ich uprawy wzrastała w badanym okresie średniorocznie o 13,28 ha, osiągając 413 ha w roku 2002.

Rys. 3. Poziom i tendencje zmian powierzchni (w ha) z produkcją szkółkarskich roślin ozdobnych - Level and trends of acreage (in ha) with ornamental nursery production

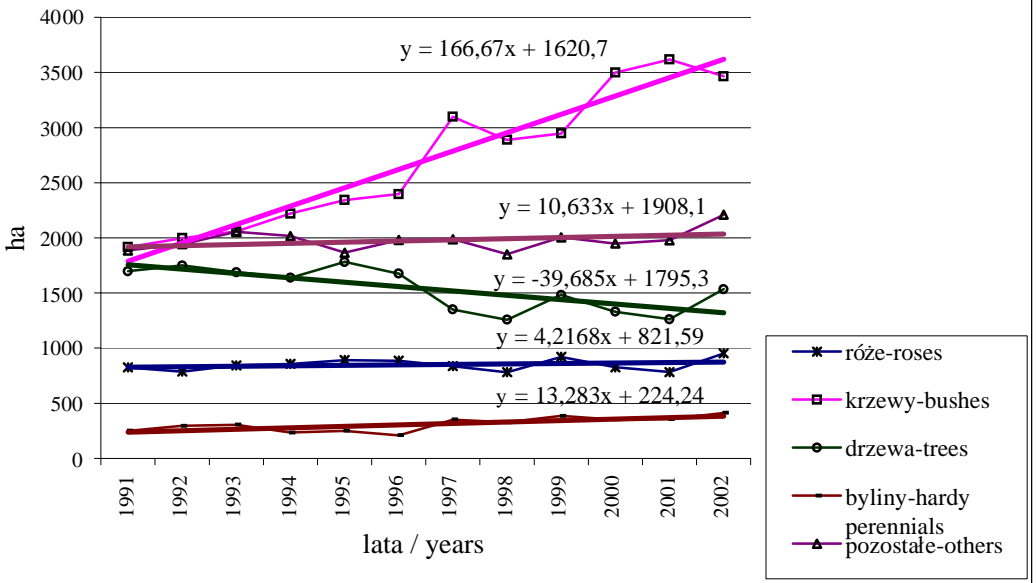

Tabela 4

Struktura powierzchni upraw szkółkarskiego materiału ozdobnego
The structure of acreage with ornamental nursery production

Lata Years	Procent całkowitej powierzchni z produkcją szkółkarskiego materiału ozdobnego Percent of total acreage with ornamental nursery production				
	róże roses	krzewy bushes	drzewa trees	byliny hardy perennials	pozostałe others
1991-1993	12,09	29,43	25,30	4,19	28,99
1995-1997	11,93	35,79	21,95	3,70	26,63
2000-2002	10,44	43,14	16,83	4,57	25,02

2. Handel zagraniczny roślinami ozdobnymi

Wielka Brytania importuje kilkunastokrotnie więcej roślin ozdobnych niż ich eksportuje i różnica ta systematycznie się pogłębia. Przy średniorocznym wzroście wartości eksportu o 1372,9 tys. GBP (rys. 4), wartość importu wzrastała o 28052,0 tys. GBP (rys. 5). Średnia dla lat 2000-2002 wynosiła odpowiednio 31880 tys. GBP i 562659 tys. GBP.

W strukturze importu, z udziałem rosnącym w badanym okresie z 56 do 65%, dominują kwiaty cięte (tab. 5). W latach 2000-2002 zaimportowano ich za 366299 tys. GBP, czyli za kwotę 2-krotnie wyższą niż w latach 1991-1993 (rys. 5). Import pozostałych grup roślin ozdobnych również wzrasta, ale ze znacznie mniejszą dynamiką. W przypadku roślin doniczkowych import wzrósł 1,6 razy, materiału szkółkarskiego 1,4 razy, a cebul kwiatowych tylko 1,1 razy. W eksporcie największą rolę odgrywają także kwiaty cięte. W badanym okresie ich eksport wzrósł 1,3 razy do sumy 19217 tys. GBP (rys. 4), a udział w całym eksporcie kwaciarskim zwiększył się z 46 do 60% (tab. 5). Nieznacznie tylko wzrasta eksport materiału szkółkarskiego i cebul kwiatowych, a eksport roślin doniczkowych wykazuje tendencję malejącą. Udział roślin doniczkowych w całym eksporcie zmniejszył się z 11,3% w latach 1991-93 do 2,4% w latach 2000-2002.

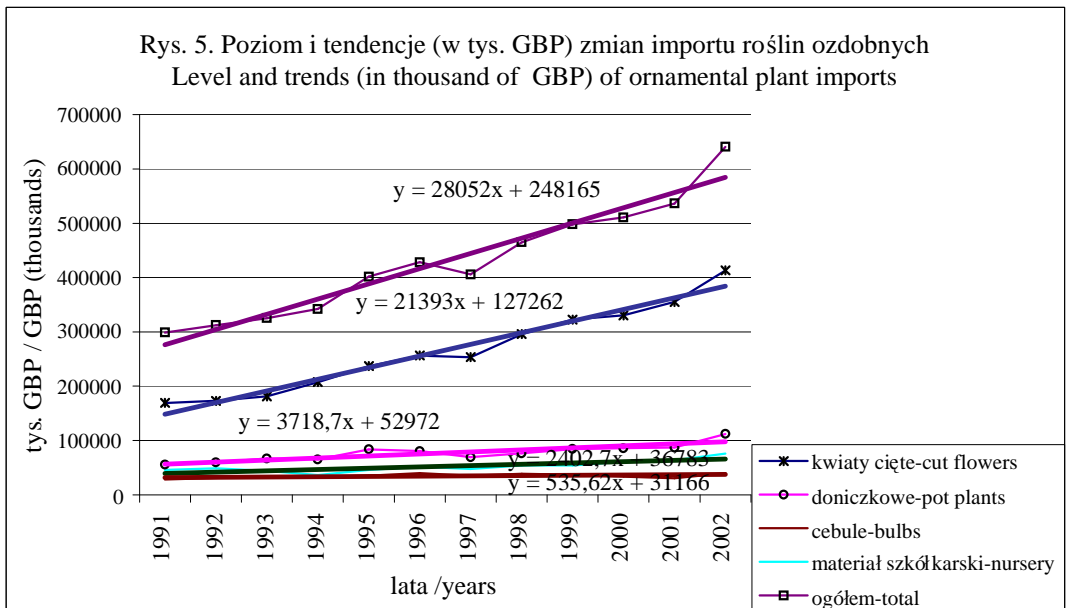
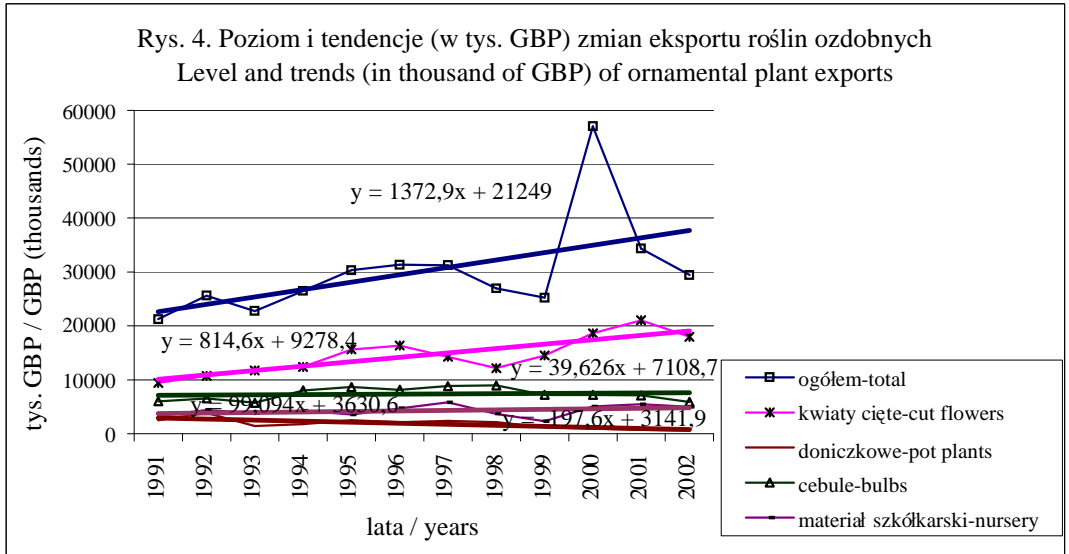

Tabela 5

Struktura wartościowa importu i eksportu roślin ozdobnych (w %)
The value structure of ornamental plant imports and exports (in %)

Wyszczególnienie Items	Import – Imports			Eksport – Exports		
	1991-1993	1995-1997	2000-2002	1991-1993	1995-1997	2000-2002
Kwiaty cięte Cut flowers	55,90	60,45	65,10	45,86	49,73	60,27
Rośliny doniczkowe Pot plants	19,41	18,89	16,86	11,26	7,56	2,39
Cebule kwiatowe Bulbs	9,89	8,90	6,17	26,35	27,59	21,16
Rośliny szkółkarskie Nursery plants	14,80	11,76	11,87	16,53	15,12	16,18

2.1. Kwiaty cięte

Z kwiatów ciętych importowane są przede wszystkim goździki i chryzantemy gałązkowe. Jednak pomimo systematycznego wzrostu importu obu gatunków, ich udział w całym imporcie kwiatów ciętych obniżył się odpowiednio z 33,9 i 19,9% w latach 1991-93 do 18,8 i 16,0% w latach 2000-2002 (tab. 6).

Tabela 6

Struktura wartościowa importu i eksportu kwiatów ciętych (w %)
The value structure of cut flower imports and exports (in %)

Wyszczególnienie Items	Import – Imports			Eksport – Exports		
	1991-1993	1995-1997	2000-2002	1991-1993	1995-1997	2000-2002
Goździk Carnation	33,88	29,23	18,80	4,41	6,85	7,74
Chryzantema Chrysanthemum	19,89	17,70	16,00	1,06	1,32	1,19
Mieczyk Gladioli	0,13	0,32	0,23	0,00	0,02	0,04
Storczyk Orchid	1,06	1,01	0,59	0,09	0,11	0,12
Róża Rose	7,75	9,39	11,57	1,36	1,31	4,35
Pąki i kwiaty preparowane Treated cut flowers	5,50	3,73	2,90	35,38	23,82	8,86
Pozostałe – Other	31,79	38,62	49,91	57,70	66,57	77,70

Wzrósł natomiast z 31,8 do 49,2% udział grupy tzw. pozostałe, co jest efektem aż 3,3-krotnego wzrostu wartości ich importu. Również 3 razy zwiększyła się wartość importu róż, ale stanowiła ona jedynie 11,6% wartości importu kwiatów ciętych.

Przedmiotem eksportu są przede wszystkim kwiaty z grupy „pozostałe” stanowiące w latach 2000-2002 77,7% wartości eksportu kwiatów ciętych (tab. 6). Ich eksport w całym badanym okresie zwiększył się 2,4 razy. Bardzo obniżył się natomiast eksport pąków i kwiatów preparowanych, które jeszcze w latach 1991-93 stanowiły 35,4% wartości eksportu kwiatów ciętych, zaś w latach 2000-2002 około 8,0%.

2.2. Cebule kwiatowe

Wielka Brytania, choć jest dużym producentem cebul kwiatowych, importuje ich za kwotę 5-krotnie wyższą (34688 tys. GBP w latach 2000-2002) niż wynosi eksport z tego kraju. Równocześnie import wzrastał w badanym okresie średniorocznie o 535,62 tys. GBP (rys. 5), zaś eksport tylko o 39,62 tys. GBP (rys. 4). Zarówno w imporcie, jak i eksporcie dominują cebule w stanie uśpienia z udziałem 90-96%, lecz inna jest struktura asortymentowa (tab. 7).

Tabela 7

Struktura wartościowa importu i eksportu cebul kwiatowych (w %)
The value structure of bulb imports and exports (in %)

Wyszczególnienie Items	Import – Imports			Eksport – Exports		
	1991-1993	1995-1997	2000-2002	1991-1993	1995-1997	2000-2002
W stanie kwitnienia i wegetacji When growing and in flower	1,95	2,56	5,76	11,63	3,93	2,50
W stanie uśpionym When dormant	98,05	97,44	94,24	88,37	96,07	97,50
w tym (including):						
Mieczyk – Gladioli	3,55	3,78	2,76	0,09	0,13	0,27
Hiacynt – Hiacint	10,00	9,85	8,37	0,81	0,83	1,15
Narcyz – Narcissus	6,30	9,05	9,42	47,86	65,16	66,22
Tulipan – Tulip	23,00	24,00	18,10	0,05	0,79	2,76
Inne – Other	55,20	50,76	55,59	39,56	29,16	27,10

W imporcie istotną rolę odgrywają cebule tulipana, ale ich import się obniża. W badanym okresie udział cebul tulipana w całej wartości importu cebul kwiatowych zmniejszył się z 23,0 do 18,1%. Największy udział w imporcie (55%) mają cebule całej gamy gatunków ujętych w grupę tzw. pozostałe. W eksporcie, przy stałej tendencji rosnącej, przeważają cebule narcyzów. Ich udział w wartości całego eksportu cebul zwiększył się z 47,9 do 66,2%. Istotnie, bo aż 26 razy, zwiększył się eksport cebul tulipana, ale jest on w dalszym ciągu na bardzo niskim poziomie.

2.3. Materiał szkółkarski

Import materiału szkółkarskiego do Wielkiej Brytanii przewyższa prawie 13-krotnie wartość jego eksportu, choć podobnie jak w przypadku cebul kwiatowych, kraj ten dysponuje relatywnie dużym areałem szkółek. Średnia wartość importu w latach 2000-2002 wynosiła 66801 tys. GBP i przy średniorocznym wzroście o 2402,7 tys. GBP była wyższa 1,4 razy niż na początku lat 90. (rys. 5). Wartość eksportu w tym okresie wzrosła 1,3 razy, ale był to wzrost jedynie o 99,01 tys. GBP rocznie z poziomu 3836 tys. GBP do 5156 tys. GBP (rys. 4).

W strukturze importu na początku badanego okresu dominującą rolę odgrywały drzewa i krzewy z udziałem 68,3%, a na drugim miejscu plasowały się byliny i inne rośliny (bez róż, azalii i rododendronów) z udziałem 21,6% (tab. 8).

Tabela 8

Struktura wartościowa importu i eksportu szkółkarskiego materiału ozdobnego (w %)
The value structure of ornamental nursery plant imports and exports (in %)

Wyszczególnienie Items	Import – Imports			Eksport – Exports		
	1991-1993	1995-1997	2000-2002 ^{1/}	1991-1993	1995-1997	2000-2002
Róże Roses	4,00	4,64	3,75	4,48	5,14	5,40
Azalie, rododendrony Azaleas	6,16	7,80	6,03	7,74	0,20	0,34
Drzewa i krzewy ^{2/} Trees and shrubs	68,26	49,16	42,77	50,11	22,58	26,04
Byliny i pozostałe Hardy perennials and other	21,58	38,40	47,45	37,67	72,08	68,22

^{1/} 2000 rok, ^{2/} w tym leśne; ^{1/} year 2000, ^{2/} including forest trees

W wyniku szybkiego wzrostu importu bylin i innych roślin oraz spadku importu drzew i krzewów, udział tych pierwszych zwiększył się do ponad 47%, tych drugich zaś obniżył się do około 43%. Podobna sytuacja występuje w eksporcie. Wartość eksportu bylin i grupy „pozostałe” wzrosła 2,4 razy, a udział w całym eksporcie zwiększył się z prawie 40% do ponad 68% (tab. 8). Z kolei eksport drzew i krzewów obniżył się o 30%, zaś udział w całym eksporcie z 50 do 26%. Należy zwrócić uwagę, że zarówno w imporcie, jak i eksporcie niewielką rolę odgrywają krzewy róż, stanowiące jedynie około 3-5% ich wartości.

WNIOSKI

1. Produkcja kwaciarska w Wielkiej Brytanii to głównie produkcja materiału szkółkarskiego i cebul kwiatowych, przy czym ta pierwsza wykazuje od 1991 roku wysoką dynamikę wzrostu, druga zaś utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie. W produkcji szkółkarskiej prawie 2-krotnie wzrosła powierzchnia uprawy krzewów zajmujących dziś około 50% powierzchni szkółek. Wzrasta też produkcja bylin, zaś uprawa róż zajmuje około 10% powierzchni. W produkcji polowej dominuje reprodukcja cebul narcyza.

2. Wartość importu roślin ozdobnych jest kilkunastokrotnie wyższa niż wartość ich eksportu, z ponad 60% udziałem w obu przypadkach kwiatów ciętych. W eksporcie cebul kwiatowych przeważają cebule narcyzów, w imporcie zaś cebule pozostałych gatunków, w tym tulipanów. Wśród materiału szkółkarskiego widoczny jest wzrost obrotów w handlu zagranicznym bylinami, z większą dynamiką ich importu. Niewielka jest natomiast wymiana zagraniczna krzewami róż i zmniejsza się import pozostałych krzewów.

3. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w Wielkiej Brytanii rodzima produkcja wszystkich grup roślin ozdobnych nie zaspokaja potrzeb krajowego rynku. Biorąc pod uwagę strukturę produkcji polskiego kwaciarstwa, można uznać, że Wielka Brytania będzie potencjalnym odbiorcą naszego materiału szkółkarskiego, w tym przede wszystkim bylin. Może być również rynkiem zbytu dla cebul kwiatowych, z wyjątkiem narcyzów. Nie jest to natomiast interesujący kierunek rozwoju polskiego eksportu róż. Wielka Brytania nie stanowi także silnej konkurencji na europejskim rynku roślin ozdobnych.

LITERATURA

- Ambroziak A. i in. 1996. Unia Europejska. Integracja Polski z Unią Europejską. Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego. Warszawa, ss. 552.
- DEFRA Statistic. Basic horticultural statistic for United Kingdom – ornamentals further information. www.defra.gov.uk
- Gac P. 2004. Analiza porównawcza rynku ogrodniczego w Polsce i Wielkiej Brytanii ze szczególnym uwzględnieniem rynku roślin ozdobnych. Praca magisterska. Sam. Prac. Org. i Ekonom. Ogród. SGGW, Warszawa.
- Jabłońska L. 1999. Stan obecny i perspektywy polskiego szkółkarstwa. Mat. konf. „Postęp w rozmnażaniu roślin ozdobnych”. AR Kraków, 16-17 wrzesień 1999: 9-17.
- Jabłońska L. 2003. Rynek kwiatów ciętych i roślin doniczkowych w Polsce. BOSS, Informacje Ekonomiczne. Warszawa, ss. 70.
- Jabłońska L. 2004. Polskie kwiaciarstwo w statystyce. Ogrodnictwo 3: 17-18.
- Jabłońska L. 2005. Rozwój polskiego kwiaciarstwa w minionym 15-leciu. Konf. „Postęp w produkcji roślin ozdobnych”. Inst. Sadow. Kwiac. Skierniewice, 31 stycznia – 1 lutego 2005.
- Janiszewska A. 1999. Analiza rynku roślin ozdobnych w Polsce na tle Unii Europejskiej. Praca magisterska. Katedra Organizacji i Ekonomiki Ogrodnictwa. SGGW, Warszawa.
- Marosz A. 2004. Analiza szkółkarstwa ozdobnego w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej. Praca doktorska. Inst. Sadow. Kwiac., Skierniewice.
- Roczniki AIPH (International Association of Horticultural Products) 2002, 2004. Hannover, Germany.